

כרת ועבדים (תנ"ך) ספר דברים

10

Because a history of alienation and slavery, the memory of your own humiliation is by itself no guarantee that you will not oppress the stranger in your own country once you have gained independence and left it all behind you.

Do past memories and experiences of strangeness and slavery, really prevail on and influence the newly liberated and independent, to adopt an attitude of tolerance and love to the stranger living among them? Do we not often find the opposite to be the case? The hate, persecution and shame the individual or community experiences, in the past, do not act as a deterrent, preventing them adopting the same attitude to those entrusted to their power, later on⁶.

The fact that "you were strangers in the land of Egypt" is certainly no adequate motivation for not oppressing or vexing the stranger. On the contrary, how often do we find that the slave or exile who gains power and freedom, or anyone who harbours the memory of suffering to himself or his forbears, finds compensation for his former sufferings, by giving free rein to his tyrannical instincts, when he has the opportunity to lord it over others?

For this reason we have the double motivation in our Sidra and the two different explanations in Rashi to the two passages respectively.

Some will be sufficiently moved by the memory of their experience of oppression at the hands of others to put themselves in the stranger's shoes: "For you know the feelings of a stranger". They will graduate from observance of the negative injunction not to vex and oppress the stranger to the positive one of: "thou shalt love him as thyself" (Lev. 19, 34). On the other hand, those not prompted by their own experience of similar suffering to act kindly towards the stranger in their midst, will, at least, be influenced by the argument of the victim of their oppression: "If you wrong him, he will wrong you back".

wecham
leibnitz

(3) אה' קיזשן פק

החמין חבן רשעים והגמלין חבן כשרין. הספנין חבן חסידים. טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבמבחים שוחפו של עלילקדי

טוב שכרופאים
לגיפס: חש' ירא מן כחלי ומחלת
מחלת בריחם ואיש משבר לבו למח
ופעמים שאורג כפשות, רח' בידו
לרפואת כפני וחשו מרפא: טויר

(3) ער

(4) אה' ער

ישו ומוחיה שרופאים שאין מחוהו וסותן ביותר פל החתחו חרון נאיוט והשפמים הוא שופה כעכס זה החולה וממית את החילה בנפולחיו. כדכר שמויה נחלה זה אכל יס לו נישא וליתן זס שאר הרופאים כיון שיהא סכני נפשות: והרבי

(ב) כי תקנה עבד עברי. התורה מתחילה את מערכת המשפטים במצות "עבד עברי" ומזהירה אותנו להתיחס בחסד וברחמים אל העבד-האח, ושלא להעבירו כפרך, להאכילו ולהשקותו "עמך", ומגבילה את זמן עבודתו וכו', ולכאורה קי' ראוי להשאיר את דיני העבדים לסוף כל היינים המצוות, כי הלא כל האדונים החדשים האלה, אך זה רק יצאו מבית העבדים הגדול והגורא, ועל עורם ובשרם הרגישו היטב את הטעם של חיי עבדות ושעבוד, ובראי התקוממו כל הזמן בנפשם פנימה נגד המשטר המדכא המשעבד הזה, ומחו נגד משפטים כאלה, ואיך זה יעלה על הדעת, שכאשר ישתחררו, עלולים הם להיחפך לאדונים קשים, מדכאים ומשעבדים את אחיהם ובשרם, ולהתיחס אליהם כאל עבדים? אולם התורה ירדה לסוף דעתו ותכונותיו של האדם, כי כל יצור מחשבות לבו רק רע כל היום, והעבד של היום, שקבל מרה על השעבוד, ודבר גבוהה על שויון, ועל אחוות העמים, על צדק ויושר וכו' וכו', - מסוגל דוקא להיחפך, ואפילו למחרת שחרורו, לאדון עריץ ומדכא, הבו ומתנכר לכל האידיאלים, שנלחם עבורם אתמול, ושלמה המלך אמר: תחת שלש רגוז ארץ... תחת עבד כי ימלך" (משלי ל'). הדברי הימים של העמים השונים מלמדים אותנו, עד כמה נכונות ומבוססות החששות האלו, שחששה תורה; ובימינו אנו רואים, איך מתיחסים העבדים - הפרעלים המדוכאים, שתפסו את השלטון לידיהם, לעבדיהם החדשים... ובזים לכל דברי השויון,

הצדק והיושר, שהם מלאים בפיותיהם, לפני עלותם למלוכה, ולכן הזהירה התורה בכל הזמנר על זה, והעמידה את המצוה הזאת ראשונה לאחר עשרת הדברות. (מפי בני הרב הגאון ר' אלחנן שליט"א, אביד דלודזק, וכעת בירושלים ת"ו).

6

4

10

2

2

3

36

בביתים מחד בחכמתו הפיזיקלית וזמן דוגמה. סך עתה חחר
 ראויה כי המונח מכוונת אל הליור אשר הביא אליה, לא יותר כי
 נשמה רק לומר כי חכמי בגדו כי, וכי חכמי אליל הם וחכמת מן
 להם, והם אוכלי פולחני ויהעונו מאלו זבוליהם. ויען משה איש
 אלהים ויפטר, לא כן. גם הליור, גם חכמך, נפלאים הם בדיעתם
 וחכמתם. חולם דע לך. כי לולי הייתי נצטע בחמת כפי ששמעתי
 ממחוקי, לא סוב לזכיר מכול עין יבט. כי גם ממנו נמנעו וחשבו
 כל החסרונות האדם. ואם כן, הכי בעבור זה אהיה יקר בעיני אלהים
 ואדם. חמנס כן ידידי. לא אבזש לומר לך, כי כל החסרונות אשר
 שפטו עלי חכמך, כולם קשורים בי בצבע, ולפטר עוד יותר מלשון
 שפטו חכמך. ואני זכח חמין הכה החזקה ורדיתי וכבשתי אותה.
 עוד אשר קימתי לי הפוכם לצבע שלי, ולכן ובעבור זה יקרתי
 ואתכבדתי בשמים ממעל ובארץ מתחת. ועל פי זה נבין היטב שבר
 הכרופא ממחמר זה, דמדולא קאמר כשר שברופאים כבסופא בטבחין.
 ש"מ שהטוב הזה אין כוונתו כשר, רק מי שחושב את עלמו שכול
 המומחה היושר טוב שברופאים, כוח מטיהר לגיבס. דבגאחו זאם
 פומך על ידיעו בשפק ואינו מהיען עם חביו, כראוי למי אשר
 בפיו ובקולמוס פונק חיים לו מוח. וגם ברוב גאונו אינו מסתפק
 שמה יעטבו דמיונו. ואינו חושב לפי היטב בספרי הרפואה קודם
 שיתן לבחולה סמי רפואה סכנת גפסות. וזכה שלח אמר כראוי,
 לילך לאס לאס בעיניי סכנת גפסות. וזכה שלח אמר כראוי,
 דשע, או יבא לגיבס, רק אמר, לגיבס, ר"ל יש לו הכנה שיוכל
 לבא על ידו לגיבס. אבל כל עוד יחזר שיהיה לו הכנה לגיבס
 כל עוד יגדל זכרו ושברו כשיכבש הכוונה: עח

עו) כל רחץ מחמר זה גבאי לרופא,
 רק שבה ררופא המומחה. והוא על פי מה שמ"כ דבר נחמד.
 ששהעלוי משרע"ה את ישראל ממלרים, שמעו עמים ירגזו וגו',
 ויטמאו מחד על זה האיש משה, כי על ידו נעשו כל הגבורות
 והגפלות האלו. ולכן התעורר מלך פרבי' א' ויבליה ליד מוצר
 לזייר תמונת המנהיג גדול הזה ולהביאו אליו. וילך אליה ויזייר
 תמונה ויביאנו לפני המלך. וישאל להם לשפט על פי פרוץ פניו של
 כל חכמי הרעים אשר לו, וישאל להם לשפט על פי פרוץ פניו של
 משה כפי המצוייר, לדעת הטובה שבעו ומדוחיו, ובמה כחו גדול.
 וישיבו כל החכמים יחדו אל המלך ואמרו, אם נשפט על פי לזייר
 קלסתר פניו של האיש הזה המפורסם לגדול, נאמר לארוננו כי הא
 רע מעללים, בגאות וחמדת הממון ובשרירות לב, ובכל חסרונות
 שבעולם שינו נפש אדם המעלה. ויקוף המלך מאד ויאמר, מה זה.

הכי תהגלו בי. הלא בכל אלה שמעתי מכל עבר ופינה בהפך מזו
 האיש הגדול. ויחרו האנשים מאד. וישיבו את המלך בשפל קו
 הסתה, ויהגלו אל"ע הלייר והחכמים, כל א' בחסרון ידיעת הציור
 לזייר אשר, אל ידעתיו כהגון, והחכמים שנו בדיעתם, והחכמים
 גללו כל החסרון של הלייר שלח יזיר תמונת משה כהגון. והמלך השו
 נכסף לדעת מי משמין יזיר, נכע ברכבו וצפרשיו ויבוא אל הון
 מחנה ישראל. ובבואו וישא פניו וירא את משה איש אלהים מרחו
 וימחר ויקח את הליור מתוך חלו, ויבט והנהו כהמונה וכללם
 כאשר זיירו הלייר, קולע אל השערה ולא יחטא. ויבט לבו ויפלו
 ויהמה עד מאוד. וילך ויבוא בפלמו אל אהל איש האלהים ויכרנ
 וישתחו לאלפיו, ויפטר למשה כל הדברים האלה אשר נעשו. ויאמו
 עוד, כי אדני איש האלהים, הנה קודם ראויה פיך פני אלהי
 חמתי אך אליו הלייר שגב במלכתו, לצעבור חכמי מפורסמין

א, יש אם יקום והתהלך בחוץ

פני שנפטר רבה של פראג שקדם לנודע ביהודה, בשוכבו על ערש דוי
 שעותיו ספורות, שאלוהו פרנסי הקהל על מי הוא ממליץ כיוורשו. לחש הרב:
 ודילמא ר' מאיר היא?" ונפטר. לא ידעו בני הקהילה מה כוונת רבם, והחליטו
 שאול את המועמרים לרבנות לפשר המשפט הסתום. גם הנודע ביהודה היה
 אחד מן המועמרים, וכשנשאל לפשר המשפט - אמר מיד: פשוט מאד, הרב היה
 גוסס, ו"רוב גוססים למיתה", אך אמר ודילמא ר' מאיר היא, כי ר' מאיר חייש
 למיעוטא, ושקא יהיה הוא ממייעוט הגוססים החיים, ואין איפוא צורך ביוורשו.
 נהנו בני הקהילה מתשובת הנודע ביהודה, ומינהו לרב עליהם...

אם יקום והתהלך בחוץ

היחידה
 ח"ס

כי תפגע שור אויבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו. (כ"ג ד)
 ובפ' תצא (דברים כ"ב א') כתיב, לא תראה את שור אחיך או
 את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיק. וכתב הרמב"ן ז"ל,
 הוסיף בכאן לומר, נדחים, כי תועה שתעה מדרכו ויוכל להטותו הדרך
 בלא עמל גדול, ועתה הזכיר נדחים שברחו ממנו והרחיקו, והזכיר שה
 שחזא כאבד, וכו', עכ"ל.
 וזוה נוכל להתכוון, אם חסה התורה כל כך על ממונו של ישראל,
 אפילו על חמרו או שיו, שתעה והרחיק מן הדרך והחובה על כל אחד
 להטותו הדרך, כל שכן שצריך לרחם על הנפש הישראלית, ותועה מן
 הדרך אפילו אם יצטרך עמל רב להשיבה.
 והנה ידוע דרשת חז"ל ב"מ ל"א א' עה"כ, השב תשיבם לאחיק,
 אפילו מאה פעמים. וזוה נלמוד אף בעניננו שצריך לעמול אפילו מאה
 פעמים להטות את התועים אל הדרך הישרה, דרך ד'.
 ובאמת בזמנינו, אפילו חוטאים נמורים מצוי ברובם שאינם
 להכעים ח"ו, רק תועים בדרך ע"י איזה פושעים שמתעים אותם מן
 הדרך, והרי הם ממש כשה אובד שאינו יודע איך לשוב אל בית בעליו,
 ומצוה רבה לרחם עליהם ולהורותם הדרך הנכונה, וכמו שכתוב, והודעת
 לתם את הדרך ילכו בה.

והנה ישנם אנשים מבעלי תורה אשר נתן ד' בהם חכמה ותבונה
 וראויים להקרא בשם רועי ישראל, ויש בכחם לרפאות שבר עמנו
 לתורותם הדרך הסלולה לד', אין להם לחשות בעת הזאת, שע"י השיים
 התועים בדרך נעשים אבחים לגמרי בהמשך הזמן, דמם ידרש מהם.
 זע"ז רמו הנביא יחזקאל (ל"ד) בן אדם הגבא וגו' את הנחלות לא
 חזקתם וגו' ואת האובדות לא בקשתם, ודרשתי את צאני מידם. ואם
 הוא צופה ומביט על עניניהם ושומרם מלהלכד ברשת היצה"ר, שכרו
 גדול מאד. ויש שכר מיוחד לפרנסי ישראל לעוה"ב, כדאיתא בספרי
 פ' פנחס והובא ברש"י על הפסוק ויקח את יהושע ע"ש.

ח"ס

11

16

21

26

(8) חסד ה' אלנו

ונראה לאין דין מורידין אלם בזמן שהשגחתו יתי גלוי כמו בזמן
שבו נסים מליון ומשמש בת קול ולידקי כדור החם
השגחה פרטית הנראים לעין כל, והכופרין אז הוא בללחות
מיוחדות שבמית ה'ר לחלוות והפקרות, ולא כיכ דיבור
רשעים גדלו של שולם שכל ידעו כי הדתה כדור מניח פרעניות
ישולם ומביא דבר וחרג ורעצ צפולם, אכל בזמן ההפסס שנתהר
כאחורב מן דלה כעס אין במעשה סודה גוד הפלה אלם
הוספת הפללה שיהי צעניכם במעשה שהחתי והלמות היי ודין
שכ עולמו לחקן אין הדיו נוכג בשעה שאין בו חיקון ועליו
לחזירם בעצמות אכבכ ולהעמידם בקן אורכ צמה שדינו
נגפת.

(9) חסד ה' אלנו

סוכרים שהגשמיות ג"כ רוחניות היא, ואין
שום חילוק בין עבודת ה' על ידי אכילה ובין
עבודת ה' על ידי תפילה, ועיי"ש שביארנו
הדברים היטב.

כ"ג, ט"ז. וחג הקציר בכורי מעשיך
אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת
השנה באספך את מעשיך מן השדה²⁴.

ונראה לכאר עוד באופן אחר, דהנה
מצינו כמה פעמים בכתבי הקודש שהקב"ה
מראה לישראל אם הוא שבע רצון מהם על
ידי מצב התבואות בשדה, וכמו שמפורש
בפרשה שניה של קריאת שמע [דברים י"א
פ"ג]: והיה אם שמוע תשמעו וגו' ונתתי
אמטר ארצכם גו' ואספת דגנך ותירשך
ויצהרך ונתתי עשב בשדך לבהמתך וגו', וכן
בפרשת בחקתי [כ"ו פ"ג]: אם בחקתי תלכו
גו' ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה
וגו', הרי שבזמן שישראל על אדמתם היה
הקב"ה מזרום ומזהירם לשמור מצוות
התורה על ידי צמיחת התבואות, ולכן
כשתבואתו גדלה והצליחה אז ניכר שאכן
הוא עומד במדרגה רוחנית גדולה, ואם
תבואתו נכשלה אז זה הוכיח שח"ו הוא לא
שמר מצוות התורה כהוגן. וזהו ביאור דברי
הגמרא בשבת [דף ל"א ע"א]: והיה אמונת
עתך וכו' אמונת זה סדר זרעים, דמה
שפירשו התוס' שם בשם הירושלמי וז"ל:
שמאמין בחי העולמים וזרע עכ"ל, צ"ע,
דהא הרכה אנשים שאינם מאמינים ואעפ"כ
זרעים, אבל הביאור הוא כמש"כ, שעל ידי
הזריעה אמונתו של האדם ניכרת ומתחזקת,
שהרי רואה הוא השגחה גלויה על ידי
הזריעה והקצירה. וזהו הוא ענין המועדים,
שבזמנים אלו של קצירה ואסיפה כל אחד
ראה מהי מדרגתו בשמירת התורה והמצוות,
ועל ידי זה באו להתעלות רוחנית ומרוממת,
ודו"ק.

הנה בלשון התורה מצינו כמה פעמים
שנקראים השלש רגלים על שם מצבי
התבואה בשדה, והיינו כאילו ענין החג הוא
לחגוג שאכן התבואה גדלה או נקצרה
כהוגן, ולכאורה זה דבר תמוה, הכי רק זה
הוא הענין של המועדים? ועיין לעיל
בפרשת בראשית [ב' פ"ד] שביארתי שכוונת
התורה בזה הוא להדגיש את שיטת ישראל
החולקת על אמונת האומות, והיינו שאנו

ועל דרך הפשט: טעם

המצוה הזאת לפי שהוא מטמם את הלב, שהרי החלב נעשה מן הדם⁵⁵ והדם מזגו רע ומוליד אכזריות, ואחד מטעמי האיסור שבו שאינו מקבל שנוי והתפעלות בגוף כשאר הדברים הנאכלים, ולכן טבעו הרע נשאר בתוכו מבלי שנוי, ואע"פ שנשתנה עכשו מדם לחלב וקבל שנוי והתפעלות שהועתק לדבר אחר מכל מקום כשחוזר ומערבו עם הבשר הרי חוזר לכח הדם וטבעו הראשון כבתחלה, והתערבם יחד מטמם הלב ומוליד גסות ותכונה רעה בנפש האוכל. וכן דעת הרופאים בתערובת דג וגבינה * שנתבשלו כאחד שמוליד תכונה רעה וחולי הצרעת. ומה שנזכרה מצוה זו לעולם * אצל החגים, כדי להזהיר את ישראל העולים בכל שנה שלש פעמים לרגל למקום הנבואה * שלא יטממו הלב במאכלים אסורים אלא שיהיה חומר שלהם זך וצלול להתבונן בדרכי התורה, ויהיה לבם הוכן להשגת ידיעתו ית'. הרמב"ם ז"ל כתב בזה⁵⁶ טעם בטעמי המצות, כי מפני שהיה מנהג עובדי אלילים שהיו אוכלים כשר בחלב בבית תועבותם בימי חגיגה, על כן באה התורה לאסור אותו, ויאמר הכתוב: כשתבא שלש פעמים בשנה לבית ה' אלהיך לא תבשל

10
ה' פ' ח"א

גדי בחלב אמו, כענין מנהגי עו"ג שעושים כך, ולכן נזכר הכתוב הוזה בשני מקומות בכלל החגים, כי כן דרך התורה לאסור הדברים שהם לאלילים ותצוה עלינו לעשות ההפך כדי לעקור שורש אלילים מן העולם. זה כתב הרב ז"ל בטעם המצוה הזאת, ואע"פ שאין זה לשונו זה כונתו. זמן הנראה כי הטעמים האלה בלתי מספיקים ואינם עקר בטעם המצות אלא לדחות את השואל שהרי מצוה זו מכלל החקים היא, מכלל פרה אדומה ושעיר המשתלה, וכן דרשו רז"ל⁵⁷: לעתיד לבא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה ושעיר המשתלה. וכיון שכן דעת חכמים שהמצוה הזאת מסתרי התורה, כי בודאי לעתיד לבא לא יהיה שם לא טמטום הלב * ולא עבודה זרה, שהרי אנו מובטחים בהבטחת: ומל ה' אלהיך וגו'⁵⁸, וכן בהבטחת: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וגו'⁵⁹, אבל המצוה הזאת יש לה סוד.

גדי בחלב אמו
מכלל החקים
מכלל פרה אדומה
שעיר המשתלה
וכן דרשו רז"ל
לעתיד לבא
הקב"ה מגלה
להם לישראל
מפני מה צותה
התורה בשר
בחלב ופרה
אדומה ושעיר
המשתלה
וכיון שכן
דעת חכמים
שהמצוה הזאת
מסתרי התורה
כי בודאי
לעתיד לבא
לא יהיה שם
לא טמטום
הלב * ולא
עבודה זרה,
שהרי אנו
מובטחים
בהבטחת:
ומל ה' אלהיך
וגו'⁵⁸, וכן
בהבטחת:
כי אז אהפוך
אל עמים
שפה ברורה
וגו'⁵⁹

וכינא אמר שאין מברכין בתורה
תחלה * ואמר רב יהודה אמר רב כא
היה נשאל לרבנים ולנביאים (ה) ולא פירשו
עד שפירש הקב"ה בעצמו רכיון * ויאמר
ה' על עובדי את תורתו תני היינו לא שמעו
בקל היינו לא הלכנו כה אמר רב יהודה
אמר רב (ה) שאין מברכין בתורה תחלה

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

יש עוד מצוה א' על הנשים הנשים בלימודם
אינם מקיימת שום מ"ע רק הוי מבוא לקיום
המצות ונמצא דהלימוד אצלם הוי מבוא
להתכלית שהוא קיום המצות ולא הוי תכלית
בעצמו, אבל באנשים הוי הלימוד גם מ"ע
לעצמו וכמו הנחת תפילין וכדומה ונמצא הו
ב' בחינות מבוא להמצות וגם תכלית בפני
עצמו. והו דאיתא במנחות וף צט, ב שאל ב"ד
ב"א של ר"י את ר"י כגון אני שלמדתי כל
התורה כולה מהו שאלמוד חכמת יונית א"ל צא
| וכדוק שעה שאינו לא יס ולא לילה, דהחייב
דהוי משום קיום המצות הא כבר יצא בו כיון
שידע כל התורה כולה היאך לעשות דדבר
הנעשה לאיזה תכלית אין לו להמשך יותר מכפי
הצורך לאותו התכלית המבוקש ורק מ"מ חייב
| מצד עצם המצוה של הלימוד תורה. והנה אם
היו אומרים ישראל נשמע ונעשה לא היה
במשמעות קבלתם רק עול מצות אלא
שמוכרחין ללמוד קודם כדי שידעו היאך
לעשות והיה נשמע נמשך ומבוא לנעשה ונעשה

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמר כל
אשר דבר ה' נעשה ונשמע. מסכת שבת
(פח, א) דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל
נעשה לנשמע ירדו סי ריבוא של מה"ש וקשרו
לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה
ואחד כנגד נשמע. ויש להבין אומר כשעה
שהקדימו ולא אמר בשעה שאמרו ישראל נעשה
ונשמע ומוכח דרק ע"י ההקדמה זכו להגי שני
כתרים ויש להבין היאך תלו בההקדמה.
והנראה לי ריבון ג"כ למה אמרו ישראל נעשה
ונשמע ולא נשמע ונעשה. והנה איתא בזה"ק
נעשה בעובדין טבין ונשמע כפתגמין דאורייתא,
הרי נעשה הוי קבלה על קיום המצות ונשמע
הוי קבלת לימוד התורה"ק. והנה ידוע דלימוד
התורה הוא משני פנים, אחד כדי לידע היאך
(א) ומה לעשות ואם לא ילמדו היאך יקיים ולא
ע"ה חסיד וגם הנשים שאינם מחויבות בלימוד
התורה מ"מ מחויבות ללמוד במצות הנהגות
כהן וכמו דאיתא בב"י (א"ח) ס"י מ"ז בשם
הרוקח דמשה"ה מברכות בה"ת. אמנם באנשים

4

1
היו התכלית והיה רק קבלה אחת ומש"ה אמרו
נעשה ומוכן מאליו שמוכרחין ללמוד מקודם
ואח"כ אמרו נשמע ונמצא דהרי נשמע תכלית
מצד עצמו ג"כ דגם שלא יצטרכו ללמוד משום
עשיה ג"כ ילמדו מצד עצמה ונמצא ע"י
ההקדמה נעשה ב' קבלות של ב' תכליתים עול
מצוה ועול תורה וזהו שאמרו בשעה שהקרימו
החו ב' קבלות עול מצות ועול תורה ירדו ס"ד
מה"ש וקשרו לכל א' מישאל ב' כתרים א'
כנגד נעשה וא' כנגד נשמע דע"י ההקדמה זכו
לכ' כתרים: 11

pe (94)

והנה בודדים (דף פא, א) איתא על עזבם את
תורתך שלא היו מברכין בתורה תחילה.
וכן אמר שם מפני מה אין ת"ח מצויין יוצאין
מבניהם ת"ח שאין מברכים בתורה תחילה.
וכתב שם הר"ן שלא היה התורה חשובה
בעיניהם שתהא ראויה לכרך עליה שלא היו
עוסקין בה לשמה. ולפי המבואר לעיל י"ל דהם
היו סוברים דלימוד התורה אינו מצוה מצד
עצמה רק עיקר מה שצריך ללמוד הוא כדי
לידע היאך ומה לעשות והעיקר הוא העשיה.
זהו אמרין במנחות (דף מב, ב) דכל מצוה
דעשייתה גמר מצוה כגון מילה מברכין עליה
וכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוה אין מברכין
עליה ומש"ה לפי דעתם לא היו מברכין ברכות
התורה כיון דאינו גמר מצוה. והנה העונש הוא
מדה כנגד מדה דהרי ידוע (פסחים סה, א) דאי
אפשר לעולם בלא כסם ובלא בורסי וכן אי
אפשר בלא ת"ח ובלא העוסקים באומנתם. ואם
נימא דעיקר הלימוד הוא רק משום דלידע היאך
לעשות הרי שוין הם אם הוא לומד בעצמו או
אחר לומד והוא עוסק בפרנסה והאחר יגיד לו
היאך לעשות ולדבריהם הלימוד הוא כמו
עשיה והפליך דאינו צריך לעשותן בעצמו
ויכול לשכור לו אומן לזה וכן הוא בלימוד.
משא"כ אם הלימוד הוא עצם המצוה הא לא
שייך לומר שיהיה סגני בלימוד של אחרים
דהחוב הוא מוטל על כל אחד ואחד. וע"כ יען
שלא היו מברכים בתורה תחילה באה להם
העונש שהתורה אינה מוחזקת אצלם רק הנלכת

מאדם לאדם אחר כיון דלדעתו אין שום ג"מ
אם הוא או אחר לומד:

4

6

4

28

31

36